

Warszawa, dn. 13 stycznia 2009 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

*ul. Śniadeckich 10, 00-656 Warszawa
tel.: 022 696 55 44, fax: 022 629 60 79*

ZBIA/500/6-1/2009/MP

**Szanowna Pani
Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej**

Wielce Szanowne Pani Minister,

Napływają do mnie niepokojące sygnały w sprawie stanowienia oraz stosowania prawa wewnątrzszkolnego, związanego z karami statutowymi wobec uczniów. Z informacji od rodziców i nauczycieli, jak również z analizy wybranych statutów szkół wynika, iż wśród stosowanych wobec uczniów kar, znajduje się nagana publiczna oraz możliwość podania do wiadomości społeczności szkoły informacji o zastosowaniu innej sankcji.

Poniżej pragnę przedstawić argumenty natury prawnej, które przemawiałyby za niedopuszczalnością wprowadzenia tego rodzaju kar.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. *w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół*, statut publicznej szkoły podstawowej, publicznego gimnazjum oraz statuty publicznych szkół ponadgimnazjalnych, określają rodzaje nagród i kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary. Przepisy ww. aktu wykonawczego nie zawierają katalogu kar, jakie mogą być wymierzone uczniom, pozostawiając jego sporządzenie organowi prowadzącemu, a wprowadzenie ewentualnych zmian - odpowiednio radzie szkoły lub radzie pedagogicznej.

Statutowy katalog kar nie może być jednak tworzony zupełnie swobodnie. Musi on pozostawać w zgodzie z aktami wyższego rzędu, a zwłaszcza z *Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej*, *Konwencją o prawach dziecka* oraz ustawą *o systemie oświaty*.

Tymczasem *Konstytucja RP* w art. 30 uznaje nienaruszalność, poszanowanie i ochronę godności człowieka, wprowadzając również w art. 40 zakaz okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania człowieka. Jednocześnie *Konwencja o prawa dziecka* zobowiązuje Polskę do podjęcia właściwych kroków w celu ochrony dziecka przed poniżającym traktowaniem (art. 19) oraz do zapewnienia, aby dyscyplina szkolna była stosowana

z poszanowaniem godności dziecka (art. 28 ust. 2). Natomiast art. 4 ustawy o systemie oświaty zobowiązuje nauczycieli, aby w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych kierowali się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską z poszanowaniem godności osobistej ucznia.

W mojej opinii kara nagany publicznej oraz możliwość podania do wiadomości społeczności szkoły informacji o ukaraniu ucznia inną karą naruszają godność dziecka, a tym samym pozostają w sprzeczności z *Konstytucją RP*, *Konwencją o prawach dziecka* i ustawą o systemie oświaty.

W świetle powyższego, wnioskuję do Pani Minister o podjęcie działań, których efektem będzie zwiększenie aktywności kuratorów oświaty w zakresie nadzoru nad zawartymi w statutach szkół regulacjami, dotyczącymi karania uczniów, z uwzględnieniem gwarancji ochrony godności osobistej uczniów w przedmiotowej kwestii.

z wyrazami szacunku
Marek Piłchowski,

**MINISTER
EDUKACJI NARODOWEJ**

DKOW-1/MT-5006 -1/09

Warszawa, 2009-01-23

**Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka**

ul. Śniadeckich 10
00-656 Warszawa

Stanowiu Pani Rzeczniku,

w związku z pismem z dnia 13 stycznia br. ZBIA/500/6-1/2009/MP w sprawie stanowienia oraz stosowania prawa wewnątrzszkolnego w zakresie stosowania wobec uczniów kary udzielania nagany publicznej oraz podania do wiadomości społeczności szkoły informacji o zastosowaniu innej sankcji, uprzejmie informuję:

Prawa dziecka możemy postrzegać jako element szerszego pojęcia praw człowieka. Ich źródłem, poza konwencją genewską o prawach dziecka, jest także cały szereg innych aktów normatywnych, do których należą w szczególności paktów praw człowieka ONZ oraz umowy międzynarodowe odnoszące się do statusu uchodźców, mniejszości narodowych. Różnica pomiędzy traktowaniem przez konwencje międzynarodowe dziecka w porównaniu z inną (dorosłą) jednostką ludzką polega na tym, że dziecku przysługuje szczególna ochrona przed okrucieństwem i nieludzkim traktowaniem.

Do kategorii praw ucznia należy natomiast wszystko to, co wiąże się z uprawnieniami przysługującymi osobiście każdemu dziecku z tytułu bycia uczniem danej szkoły. Ich źródłem jest sama ustawa o systemie oświaty, niektóre przepisy wykonawcze oraz oparte na nich statut szkoły.

Konwencja o Prawach Dziecka wyznacza pewne ramy, gwarantuje dziecku respektowanie jego praw przynależnych mu jako człowiekowi. Warto zauważyć, że lista tych praw, które są wymieniane przez dzieci jako najważniejsze, pokrywa się z faktycznie im przynależnymi

prawami człowieka. Najczęściej wymieniane to: prawo do życia bez przemocy fizycznej, poniżania, do dobrego traktowania, prywatności, niezależności, swobody myśli i wypowiedzi. Art. 29 Konwencji, mówiący, że „Nauka dziecka będzie ukierunkowana m.in. na rozwijanie szacunku do praw człowieka, podstawowych swobód i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych” określa kierunek działań, jakie powinna podejmować szkoła na rzecz promocji praw dziecka. Ażeby była ona skuteczna należy pamiętać o tym, by przedsięwzięte działania dotyczyły całej społeczności szkolnej, czyli uczniów, nauczycieli i rodziców.

Zapisy art. 55 ustawy o systemie oświaty, który zapewnia tworzenie w szkole samorządu uczniowskiego oraz art. 50 ustawy, z którego wynika, że w szkołach określonego typu przedstawiciele uczniów wchodzi w skład rady szkoły wskazują, że zostały stworzone odpowiednie warunki do właściwego wykorzystania kompetencji uczniów w tworzeniu prawa wewnątrzszkolnego. Aktywny udział uczniów w określaniu systemu nagradzania i karania, a w konsekwencji egzekwowania przestrzegania norm i praw etycznych oraz moralnych, upoważnia do stwierdzenia, że będą one respektowane przez tworzące je organy. Statut szkoły, będący dokumentem tworzącym lokalne prawo, jest zobowiązaniem zarówno dla uczniów, rodziców i nauczycieli, dlatego też wspólne wypracowanie właściwych zapisów w tym dokumencie, powinno być niezwykle ważne dla całej społeczności szkolnej.

Należy podkreślić, że system kar, określony w statucie szkoły, powinien być jednoznaczny i czytelny dla wszystkich zainteresowanych, a jego mocną stroną powinna być należyta hierarchia stopniowania kar, które niewątpliwie nie mogą naruszać nietykalności i godności osobistej ucznia.

Biorąc pod uwagę powyższe, zamieszczanie w statutach szkół kar, które łączyłyby się z podaniem do wiadomości społeczności szkolnej informacji o wymierzonej karze albo z publicznym wymierzeniem kary, wydaje się dopuszczalne.

Kary stosowane wobec uczniów mają przede wszystkim spełniać funkcję wychowawczą. Zastosowanie kary polegającej na podaniu do wiadomości społeczności szkolnej informacji o ukaraniu określonego ucznia, z uwagi na rodzaj popełnionego przewinienia, bądź też z uwagi na uporczywość pewnych zachowań i nieskuteczność innych, stosowanych wobec tego ucznia kar, może realizować funkcję wychowawczą kary nie tylko w stosunku do ukaranego ucznia, ale w stosunku do innych uczniów. Także sama możliwość otrzymania takiej formy kary, umieszczonej w statucie szkoły, może spełniać istotną rolę motywującą ucznia do zaniechania negatywnych zachowań.

W naszej ocenie brak jest dostatecznych przesłanek do twierdzenia, że ten rodzaj kary z istoty swojej narusza godność ucznia i człowieka. Oczywiście istotne jest natomiast, by przewidziany sposób wykonywania tych kar nie naruszał godności ucznia.

Należy podkreślić, że Ministerstwo Edukacji systematycznie monitoruje obszary systemu edukacji dotyczące praw i obowiązków uczniów. W latach 2005-2006, z inicjatywy MEN, powstał projekt badań „Rzecznik praw ucznia” dotyczący upowszechniania i przestrzegania praw ucznia w polskich szkołach. Jego realizację powierzono Pracowni Edukacji Obywatelskiej i Europejskiej z Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, a autorami projektu badań byli pracownicy Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego współpracujący z grupą wizytatorów odpowiedzialnych za przestrzeganie praw ucznia na terenie wszystkich kuratoriów oświaty. W opracowaniu projektu badań uczestniczyli także przedstawiciele resortu edukacji oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Wizytatorzy podjęli się bezpośredniej realizacji badań w poszczególnych województwach (kuratoriach oświaty), czego efektem były raporty wojewódzkie. Zaprezentowany w styczniu 2006 r. raport ogólnopolski przedstawiał analizę stanu świadomości przestrzegania praw ucznia w polskich szkołach. Wnioski wynikające z raportów były jednym z elementów wskazujących dalszy kierunek zmian i rozwoju systemu edukacji w danym województwie w omawianym obszarze.

Ponadto, obecnie planowane i wprowadzane w systemie edukacji zmiany świadczą o dostrzeganiu przez resort edukacji potrzeby dalszego doskonalenia organizacji i funkcjonowania szkół. Proponowane zmiany programowe mają przyczynić się do lepszej realizacji zadań wychowawczych, zwiększenia samodzielności i odpowiedzialności uczniów. W Ministerstwie Edukacji Narodowej zakończony został kolejny etap prac nad reformą programową, której celem jest stworzenie szkoły przyjaźnie wymagającej – to znaczy dającej wszystkim dzieciom równe szanse dostępu do edukacji, zapewniającej uczniom poczucie bezpieczeństwa.

z poważaniem

w/z MINISTRA
SEKRETARZ STANU

Krzysztof Szumilas
Krystyna Szumilas